

Postoje a zkušenosti studentů speciální pedagogiky v oblasti užívání návykových látek

Závěrečná zpráva projektu specifického výzkumu 2010

Martin Kaliba a kol.
Univerzita Hradec Králové

Závěrečná zpráva projektu specifického výzkumu – zakázka č. 2139

Název projektu:

*Postoje a zkušenosti studentů speciální pedagogiky v oblasti užívání
návykových látek*

Specifikace řešitelského týmu

Odpovědný řešitel:

Mgr. Martin Kaliba

Katedra speciální pedagogiky PdF UHK

Studenti magisterského studia na PdF UHK:

Bc. Iveta Dolejší

Studentka navazujícího magisterského studia NSPM – Speciální pedagogika rehabilitační činnosti a management speciálních zařízení (aktuálně 2. ročník prezenční formy studia).

Bc. Martina Syrová

Studentka navazujícího magisterského studia NSPM – Speciální pedagogika rehabilitační činnosti a management speciálních zařízení (aktuálně 2. ročník prezenční formy studia).

Celková částka přidělené dotace: 17 000 Kč

Stručný popis postupu při řešení projektu (max. 2 strany)

Užívání návykových látek a závislostní chování obecně patří mezi hlavní fenomény v oblasti rizikového chování. V prevenci (zejména v primární prevenci) sehrává role pedagoga naprosto dominantní úlohu. To platí obzvláště v případě speciálních pedagogů, kteří se budou zaměřovat na výchovu a vzdělávání jedinců se specifickými edukačními potřebami. V rámci podoboru etopedie se pak speciální pedagog zabývá přímo prací s rizikovými jedinci, u nichž je potenciál vzniku a rozvoje závislosti signifikantně vyšší. Role (speciálního) pedagoga u dalších cílových skupin speciální pedagogiky je však v případě specifické i nespecifické prevence závislosti neméně významná. Budoucí speciální pedagogové jsou v rámci své pregraduální přípravy s ohledem na tyto skutečnosti připravováni. Kromě kvalitního vzdělání jsou ale pro tuto oblast určující i určité osobnostní vlastnosti, hodnotová orientace a motivace budoucího speciálního pedagoga (preventisty) pro výkon profese.

Velmi významným faktorem v tomto kontextu je jeho vlastní postoj k užívání návykových látek.

Vzhledem k vysoké aktuálnosti a důležitosti tématu byl výzkumný projekt zaměřen na problematiku postojů studentů speciální pedagogiky k užívání návykových látek a na jejich vlastní zkušenosti v této oblasti. Jednalo se o deskriptivní studii na dílčím segmentu populace. Cílovou skupinou šetření se stali studenti pregraduálního studia speciální pedagogiky bez ohledu na specializaci v rámci oboru a formu studia. Cílem bylo zmapovat postoje budoucích speciálních pedagogů k užívání návykových látek a zkušenosti s jejich aplikací (s experimentováním či užíváním, příp. závislostí). Dílčím cílem bylo také komparovat případné rozdíly mezi jednotlivými definovanými skupinami studentů (z věkového hlediska, specializace, formy studia, pohlaví atp.).

Stanovených cílů bylo dosaženo realizováním převážně kvantitativně orientovaného výzkumného šetření, pro účely sběru dat bylo primárně využito dotazníku. Jako zpřesnění některých fragmentů, doplnění vybraných kvalitativních („měkkých“) ukazatelů a pro účely předvýzkumu bylo využito také interview. Použit byl dotazník vlastní konstrukce, který byl sestavován s oporou o Evropský modelový dotazník-„EMQ“ (EMCDDA, 2000)¹ s cílem zvýšit validitu a reliabilitu výzkumného nástroje. Dotazník byl respondentům distribuován osobně vždy za účasti člena výzkumného týmu nebo ve spolupráci se členy Katedry speciální pedagogiky PdF UHK. K administraci dotazníků došlo po dohodě s daným pracovištěm vždy v rámci výuky. Před samotným dotazníkovým šetřením byl nástroj ověřen v předvýzkumném šetření na vzorku 20 respondentů, kteří nebyli zahrnuti do hlavního souboru. Na základě zjištění byly po pilotním šetření v dotazníku provedeny dílčí změny ve formulaci vybraných položek a v grafické podobě jeho dílčích částí.

Výzkumný soubor zahrnoval vysokoškolské studenty programu speciální pedagogika (v různých oborech a specializacích) a učitelství se specializací (zaměřením) na oblast speciální pedagogiky na bakalářském i magisterském stupni. Zahrnuti byli studenti v prezenční i v kombinované formě studia. Osloveni byli respondenti pokrývající skupinu tří fakult v ČR, které se věnují pregraduální přípravě speciálních pedagogů. Jednalo se o Pedagogickou fakultu Univerzity Hradec Králové, Pedagogickou fakultu MU Brno a Fakultu přírodovědně-humanitní a pedagogickou TU Liberec. Z původně plánovaných pěti pracovišť se dvě do šetření nezapojily. Výzkumu se celkově zúčastnilo 616 studentů (z toho 284 studentů kombinovaného studia-tedy ve velké části případů již speciálních pedagogů a 332 studentů v prezenční formě studia). Z hlediska předpokládané velikosti základního souboru lze tento vzorek považovat za relativně reprezentativní. Výrazný nepoměr charakteristiky vzorku z hlediska pohlaví (93% žen) lze potom přičítat obecné situaci v oboru s tradiční převahou studentek.

Jako marginální doplnění šetření bylo realizováno celkem 6 hloubkových rozhovorů a několik orientačních rozhovorů s vybranými studenty speciální pedagogiky a příbuzných oborů, kteří se k tomuto účele dobrovolně přihlásili. Vybírání byli především respondenti s ohledem na kvalitativně i kvantitativně odlišnou zkušenost s užíváním návykových látek v rámci souboru („ex-user“, dlouhodobý uživatel marihuany, abstinent atp.)

---

¹ EMCDDA Recommended Draft Technical Tools and Guidelines Key Epidemiological Indicator: Extent and patterns of drug use in the general population Lisboa : European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2000.

časový harmonogram projektu

<i>Termín</i>	<i>Aktivita</i>
duben/ květen 2010	Informační a přípravná fáze výzkumu,
červen/srpen 2010	Tvorba výzkumného nástroje (konstrukce dotazníku).
září/říjen 2010	Předvýzkum, sběr dat.
říjen/listopad 2010	realizace dotazníkového šetření. Realizace hloubkových rozhovorů.
prosinec 2010	Ukončení sběru dat. Zpracování dat. Příprava publikačních výstupů.
prosinec/leden 2011	Ukončení projektu, odevzdání závěrečné zprávy, obhajoba projektu.

Splnění kontrolovatelných výsledků řešení

Článek v odborném periodiku Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky.	Připraveno pro recenzní řízení a tisk, předpokládané datum vydání 2. Čtvrtletí 2011 (nejpozději do konce roku 2011).
Příspěvek v recenzovaném sborníku z konference s mezinárodní účastí VII. Hradecké dny sociální práce.	V tisku. Datum vydání-na základě možností vydavatele.

Hlavním publikačním výstupem projektu bude článek v odborném časopisu **Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky** (PdF UK Praha), který je zařazen na seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR. Rukopis článku je připraven k recenznímu řízení a jeho vydání předpokládáme (vzhledem k harmonogramu jednotlivých čísel) v průběhu roku 2011. Aktuální situace by hovořila ve prospěch 2. čísla v roce 2011 (časově by se tedy jednalo o druhé čtvrtletí roku 2011). Doplnujícím publikačním výstupem je článek v recenzovaném sborníku z mezinárodní konference VII. Hradecké dny sociální práce 2010. Článek je v tisku.

Přehled realizovaných výdajů:

a) osobní náklady (mzdy, odměny, odvody na zdravotní, sociální a úrazové pojištění, tvorba sociálního fondu, dohody o provedení práce a dohody o pracovní činnosti) a jejich stručné zdůvodnění

Odměna řešitele-Martin Kaliba	1881 Kč (bez zák. odvodů) 2520 Kč (včetně zák. odvodů)
Osobní náklady celkem	1881 Kč (2520 Kč včetně zák. odvodů)

Osobní náklady (resp. odměna pro řešitele-1881 Kč po odvodech) byla Vzhledem k nemožnosti čerpání prostředků na cestovní náklady použita jako kompenzace výdajů spojených s nutnými cestami a k uhrazení dalších nákladů vzniklých v průběhu realizace šetření.

b) stipendia a jejich stručné zdůvodnění

Iveta Dolejší	2 175 Kč
Martina syrová	2 175 Kč
Stipendia celkem	4350 Kč

Navržená mimořádná stipendia výše uvedeným studentkám jsou odměnou za aktivní participaci na průběhu celého projektu a slouží zároveň jako kompenzace cestovních a dalších výdajů spojených s administrací dotazníků.

c) materiálové náklady (výdaje na pořízení drobného dlouhodobého hmotného majetku, nehmotného majetku – software, kancelářské potřeby, ostatní materiál) a jejich stručné zdůvodnění

Netbook ASUS EEE 1001PX + brašna	8800 Kč (včetně DPH)
Externí disk USB Transcend StoreJet 25M 160 GB	1600 Kč (včetně DPH)
Materiálové náklady celkem	10 400 Kč

Výše uvedené vybavení bylo využito při realizaci výzkumného šetření (zejména pro efektivní sběr a zpracování výzkumných dat) a s ohledem na nutné cestování v jeho průběhu. Netbook spolu s externím pevným diskem velmi zefektivnil sběr (zejm. možnost audio záznamu při některých rozhovorech) i zpracování dat. Uplatnění našel i v rámci přípravy a prezentace publikačních výstupů. Externí pevný disk sloužil jako médium pro archivaci dat a jejich cirkulaci mezi členy týmu. Zařízení bude i nadále využíváno při práci pro Katedru speciální pedagogiky PdF UHK.

Celkový přehled nákladů:

Osobní náklady	2520 Kč (včetně zák. odvodů)
Stipendia	4350 Kč
Materiálové náklady	10400 Kč
Náklady celkem	17270 Kč

K přečerpání původně stanovené dotace 17000 Kč došlo na základě změny situace na trhu. Netbook nebylo na základě nabídky dodavatele možné zakoupit za původně plánovanou maximální cenu 8000 Kč (včetně ext. disku), která byla stanovena na základě situace na trhu v březnu 2010. Z tohoto důvodu nedošlo k nákupu dalšího plánovaného materiálu, i přes tento krok však došlo k uvedenému přečerpání.

Datum: 30. 12. 2010

Mgr. Martin Kaliba

Podpis odpovědného řešitele